

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

БОРЖЕЦЬКА НАТАЛІЯ ЛЕОНІДІВНА

УДК 343.13

**ФОРМИ ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ:
ПРАВОВІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі правосуддя та кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія», Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
ПОПЕЛЮШКО Василь Олександрович,
Національний університет «Острозька академія»,
директор Навчально-наукового інституту права
ім. І. Малиновського, професор кафедри правосуддя та
кримінально-правових дисциплін

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України
КАПЛІНА Оксана Володимирівна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри кримінального процесу

кандидат юридичних наук, доцент
ГРИНЮК Володимир Олексійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя

Захист відбудеться 1 червня 2016 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 253.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал. №12.

Автореферат розісланий 28 квітня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Сиза

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК) реформування кримінального судочинства не завершилося. У зв'язку з постійними змінами в суспільному житті України виникає потреба вдосконалення правового регулювання кримінального судочинства на всіх його стадіях та етапах.

Важливе значення для досягнення завдань кримінального провадження має діяльність слідчого, прокурора, а також інших учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування. При цьому така діяльність повинна здійснюватися у визначеному КПК порядку, послідовності – формі. Дотримання кримінальної процесуальної форми є гарантією дотримання прав і свобод особи та гарантією правосуддя.

Складовою кримінальної процесуальної форми є форма закінчення досудового розслідування, яка безпосередньо визначає порядок здійснення завершального етапу стадії досудового розслідування, етапу, на якому підбиваються підсумки усієї попередньої процесуальної діяльності зі встановлення обставин кримінального провадження. Помилки, допущені на цьому етапі, можуть призвести до значного обмеження конституційних прав і свобод особи.

Проте правове регулювання цього інституту, як свідчить практика, не є досконалим, оскільки мають місце прогалини, неузгодженості, а подекуди й суперечність між окремими нормами, що його регулюють. Наявність правових, теоретичних і прикладних проблем у реалізації норм цього інституту зумовлює нагальну необхідність їх наукового дослідження.

Проблематика закінчення досудового розслідування, окремих його форм тою чи іншою мірою в різний час була предметом дослідження таких науковців: Ю. П. Аленіна, І. В. Басистої, Ю. В. Бауліна, С. М. Благодиря, Т. В. Варфоломеевої, І. В. Гори, В. О. Гринюка, Ю. О. Гришина, Ю. М. Грошевого, О. А. Губської, А. Я. Дубинського, М. В. Жогіна, О. В. Капліної, Т. В. Каткової, В. М. Кобернюка, І. І. Котюка, О. П. Кучинської, В. В. Литвинова, Л. М. Любойка, П. А. Лупинської, Л. А. Маріупольського, О. Р. Михайленка, Г. М. Міньковського, Н. Г. Муратової, В. Т. Нора, Л. М. Палюх, М. А. Погорецького, В. О. Попелюшка, Г. В. Рось, Н. П. Сизої, Г. І. Сисоєнка, В. К. Случевського, В. М. Трофименка, Л. Д. Удалової, Ф. Н. Фаткулліна, І. Я. Фойницького, О. Г. Шило, Д. В. Шилової, М. Є. Шумила, М. Л. Якуба, Н. А. Якубович, О. Г. Яновської та ін. Проте комплексно вона не досліджувалася, хіба що з дещо інших методологічних позицій у кандидатській дисертації О. О. Торбаса «Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р.» (2015 р.).

Попри це окремі питання інституту форм закінчення досудового розслідування ще не були предметом комплексного наукового дослідження (зокрема, визначення поняття «форма закінчення досудового розслідування», генеза форм закінчення досудового розслідування від XI ст. до середини XX ст., особливості закінчення досудового розслідування при здійсненні спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень, закриття кримінального провадження у зв'язку з

досягненням податкового компромісу під час досудового розслідування), а значна частина із них носить дискусійний характер (питання про визначення моменту закінчення досудового розслідування, кількість та види форм закінчення досудового розслідування, значення думки потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності, класифікація підстав закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування тощо).

Викладеним вище й обумовлена актуальність, наукове і практичне значення дисертації, в якій автором розроблені положення, висновки, пропозиції та рекомендації, спрямовані на вирішення наукового завдання, що полягало у розробці правових, теоретичних та прикладних проблем форм закінчення досудового розслідування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в рамках теми кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» «Забезпечення справедливого правосуддя, захисту прав і законних інтересів особи в кримінальному судочинстві» (державний реєстраційний номер теми – 0110U003999). Тема дослідження затверджена на засіданні вченої ради Національного університету «Острозька академія» 24 червня 2010 року (протокол № 11) в редакції «Форми закінчення досудового слідства: правові, теоретичні та прикладні проблеми», схвалена відділенням кримінально-правових наук Національної академії правових наук України, уточнена на засіданні вченої ради Національного університету «Острозька академія» 29 жовтня 2015 року (протокол № 3) і сформульована в редакції: «Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми».

Мета і задачі дослідження. *Метою роботи* є вирішення наукового завдання щодо розкриття правових, теоретичних та прикладних проблем форм закінчення досудового розслідування. Для досягнення вказаної мети в роботі поставлені такі *задачі*:

- визначити поняття, види та значення форм закінчення досудового розслідування;
- розкрити генезис форм закінчення досудового розслідування;
- розкрити закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з обвинувальним актом;
- визначити специфіку закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру;
- визначити особливості закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру;
- розкрити закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності;
- розкрити суть та правові проблеми закриття кримінального провадження з реабілітуючих (виправдувальних) підстав;

- виокремити особливості закриття кримінального провадження з нейтральних (процесуальних) підстав;
- розробити та надати пропозиції щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо форм закінчення досудового розслідування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, розвиваються та припиняються на стадії досудового розслідування.

Предметом дослідження є правові, теоретичні та прикладні проблеми форм закінчення досудового розслідування.

Методи дослідження. Методологію дослідження становлять сучасні методи наукового пізнання. *Загальнонауковий діалектичний метод* є основним у з'ясуванні сутності питання про форми закінчення досудового розслідування. За допомогою цього методу досліджувалася природа взаємозалежності між окремими формами закінчення досудового розслідування, судовим розглядом, а також реалізацією особою свого права на захист (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2). *Історичний метод* застосовувався при дослідженні положень Руської Правди, Статутів Великого князівства Литовського, Статуту кримінального судочинства 1864 року, Кримінально-процесуальних кодексів 1922, 1927, 1960 років тощо, які регулювали питання закінчення досудового розслідування (підрозділ 1.2). За допомогою *аналізу* були виокремлені види підстав закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування, а за допомогою *синтезу* з'ясовувався зв'язок між окремими підставами закриття кримінального провадження (розділ 3). За допомогою *формально-догматичного методу* здійснювався аналіз правових норм, що стосуються винесення постанови про закриття кримінального провадження, складання і звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного та виховного характеру, клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності, з метою виявлення наявних у них недоліків та прогалин (розділи 2-3). *Системно-структурний метод* використовувався при групуванні та виділенні окремих форм закінчення досудового розслідування, а також для виокремлення елементів форми закінчення досудового розслідування (підрозділ 1.1). *Порівняльно-правовий метод* використовувався при дослідженні питання заявлення та розгляду клопотань на етапі завершення досудового розслідування за національним законодавством та законодавством Франції і Польщі. *Метод соціологічного дослідження* використовувався під час проведення анкетування практичних та науково-педагогічних працівників, результати якого відображалися в роботі при аналізі особливостей правового регулювання та практики застосування кожної із форм закінчення досудового розслідування (розділи 2-3).

Науково-теоретичним підґрунтям є праці вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері кримінального процесу, кримінального права, теорії права тощо.

Нормативною базою дослідження стали положення Конституції України, міжнародно-правові акти, КПК та ін., які так чи інакше регулюють питання закінчення досудового розслідування.

Емпіричну основу роботи становлять результати дослідження матеріалів 130 кримінальних проваджень, а також результати анкетування 150 респондентів –

адвокатів, прокурорів, слідчих, керівників органів досудового розслідування, суддів, слідчих суддів, науково-педагогічних працівників, що проводилося в Рівненській, Волинській, Львівській областях та м. Києві.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним монографічним дослідженням, в якому вперше розкриваються правові, теоретичні та прикладні проблеми форм закінчення досудового розслідування відповідно до положень КПК із врахуванням усіх змін 2014-2015 рр.

У дисертації обґрунтовується низка концептуальних і важливих для теорії та практики понять, положень і висновків, одержаних автором особисто, з-поміж яких найсуттєвішими є такі:

вперше:

- визначено поняття форми закінчення досудового розслідування як встановленої кримінальним процесуальним законом, наповненої правовим змістом процедури (порядку) діяльності (роботи) слідчого, прокурора з участю в окремих процесуальних діях інших суб'єктів кримінального провадження, що здійснюється при наявності для цього фактичних і юридичних умов та підстав і, реалізуючись як завершальний етап досудового розслідування, закінчується складанням відповідного кінцевого процесуального акта-документа та зверненням із ним у встановлених законом випадках до суду;

- обґрунтовано доцільність виокремлення за правовим характером (суттю) завершального на стадії досудового розслідування документа (акта) таких форм закінчення досудового розслідування: не реабілітуючі, реабілітуючі (виправдувальні) та нейтральні (процесуальні), які включають в себе окремі підвиди;

- аргументовано необхідність вирішення питання про закриття кримінального провадження з реабілітуючих особу підстав тільки судом за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора;

- доведено необхідність законодавчого врегулювання процедури провадження з реабілітації померлого, щодо якого здійснювалося кримінальне провадження;

удосконалено:

- положення про необхідність відмежування понять «етап завершення досудового розслідування» як відрізок часу та «момент закінчення досудового розслідування» як конкретний момент у межах цього відрізка;

- твердження про необхідність вказівки в законі підстав зміни прокурором складеного слідчим обвинувального акта чи відмови у його затвердженні;

- положення про необхідність повідомлення про підозру неповнолітнім у віці від 11 років до настання віку кримінальної відповідальності ще до закінчення досудового розслідування у присутності законного представника та захисника;

- процесуальний порядок відкриття матеріалів іншій стороні у випадку закінчення досудового розслідування зверненням до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру шляхом обґрунтування необхідності в ч. 1 ст. 290 КПК, в переліку осіб, яким повідомляється про

завершення досудового розслідування і надання доступу до матеріалів досудового розслідування, вказати й особу, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, якщо характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання цієї особи не перешкоджає проведенню процесуальних дій за її участі;

– положення про необхідність уточнення змісту останнього абзацу ч. 4 ст. 291 КПК вказівкою на те, що перелік додатків до обвинувального акта, зазначений у ч. 4 ст. 291 КПК, не є вичерпним і може встановлюватися іншими нормами КПК;

набуло подальшого розвитку:

– твердження про необхідність надання права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особі, стосовно якої передбачається звільнення від кримінальної відповідальності, та потерпілому при закінченні досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності;

– поділ підстав закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування на реабілітуючі (виправдувальні) та нейтральні (процесуальні);

– пропозиції щодо змін і доповнень окремих положень КПК.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання основних положень та висновків роботи:

– *у науково-дослідній роботі з кримінального процесу* – як підґрунтя для подальшої розробки та вдосконалення рекомендацій щодо форм закінчення досудового розслідування;

– *у навчальному процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Прокуратура України», «Адвокатура України», «Методика складання юридичних документів» тощо та розробці відповідного навчально-методичного забезпечення (підручників, навчальних посібників, текстів лекцій) (акт впровадження у навчальний процес: Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» від 8 грудня 2015 р., Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» від 5 січня 2016 р., юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка від 5 січня 2016 р.);

– *у правотворчій діяльності* – для удосконалення законодавства щодо посилення гарантій прав і свобод особи та інтересів правосуддя (лист-відповідь голови Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності № 04-18/12-333 від 16 лютого 2016 р.);

– *у правозастосовній діяльності* – як рекомендації для слідчих, прокурорів, адвокатів та слідчих суддів при здійсненні кримінального провадження на етапі завершення досудового розслідування.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертації оприлюднено автором у виступах на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях та семінарі, зокрема: «Теорія і практика сучасного права» (Херсон, 29 жовтня 2010 р.), Всеукраїнські наукові читання з кримінальної юстиції, присвячені пам'яті професора В. П. Колмакова (Одеса, 18-19 березня 2011 р.), «Наукова, просвітницька, громадська та політична спадщина академіка

І. Малиновського і сьогодні» (м. Острог, 16 березня 2012 р.), «Малиновські читання» (м. Острог, 16-17 листопада 2012 р.; 15-16 листопада 2013 р.; 14-15 листопада 2014 р.; 13-14 листопада 2015 р.), «Дванадцять осінніх юридичних читань» (м. Хмельницький, 8-9 листопада 2013 р.), «Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики» (м. Львів, 20-21 грудня 2013 р.), «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, 16 травня 2014 р.), «L'udské a občianské práva a slobody: mechanizmus ich implementácie a ochrany v rôznych odvetviach práva» (Bratislava, Slovenská republika, 19-20 septembra 2014 r.), «Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики» (м. Харків, 5 грудня 2014 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, які сформульовані у дисертації, відображено у 18 публікаціях, серед яких п'ять статей – у наукових фахових виданнях України, одна – в іноземному науковому виданні, а також у дванадцяти тезах доповідей, оприлюднених на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях і семінарі.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (212 найменувань на 25 сторінках) та 7 додатків на 31 сторінці. Повний обсяг дисертації становить 252 сторінки, з яких основний текст – 196 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, а також мета, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, відображається наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, наводяться дані щодо їх апробації, публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ 1 «Поняття, види, значення та генезис форм закінчення досудового розслідування» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Поняття, види та значення форм закінчення досудового розслідування»* на основі аналізу понять «форма» та «кримінальна процесуальна форма» доводиться, що поняття «форма закінчення досудового розслідування» варто розглядати через розкриття змісту його складових елементів. Обґрунтовується необхідність зарахування до складових елементів форми закінчення досудового розслідування: 1) умов закінчення досудового розслідування; 2) підстав закінчення досудового розслідування; 3) процесуальної процедури (порядку) закінчення досудового розслідування; 4) суб'єктів, які здійснюють та беруть участь у здійсненні завершального етапу досудового розслідування; 5) процесуальних документів, що складаються на етапі завершення досудового розслідування, їх форми і змісту.

Дисертант пропонує доктринальне визначення поняття форми закінчення досудового розслідування як встановленої кримінальним процесуальним законом, наповненої правовим змістом процедури (порядку) діяльності (роботи) слідчого, прокурора з участю в окремих процесуальних діях інших суб'єктів кримінального

провадження, що здійснюється при наявності для цього фактичних і юридичних умов та підстав і, реалізуючись як завершальний етап досудового розслідування, закінчується складанням відповідного кінцевого процесуального акта-документа та зверненням у встановлених законом випадках з ним до суду.

Підкреслюється, що форма закінчення досудового розслідування залежно від особливостей її складових елементів має свої різновиди. Наводиться класифікація форм закінчення досудового розслідування за різними критеріями. Зокрема, за правовим характером (суттю) завершального на стадії досудового розслідування документа (акта) їх можна поділити на: 1) реабілітуючі (виправдувальні), до яких належать ті форми закінчення досудового розслідування, які дають особі право на реабілітацію, – закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п.п. 1-3 ч. 1 ст. 284 КПК; 2) нереабілітуючі – до яких належать ті, у яких сформульована підозра особі у вчиненні кримінального правопорушення (суспільно небезпечного діяння), – звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного і виховного характеру, звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності; 3) нейтральні (процесуальні) – ті, що передбачені суто кримінальним процесуальним законом і питання про винуватість чи невинуватість особи у яких не ставиться – закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п. п. 4-9 ч. 1 ст. 284 КПК.

Зазначається, що форма закінчення досудового розслідування є частиною кримінальної процесуальної форми, а відтак – важливою кримінальною процесуальною гарантією дотримання прав, свобод та законних інтересів особи і, водночас, гарантією правосуддя. Крім того, наголошується, що значення форми закінчення досудового розслідування полягає також у тому, що вона визначає предмет і межі судового провадження в суді першої інстанції.

У підрозділі 1.2. «Генезис форм закінчення досудового розслідування» розкривається, що інститут форм закінчення досудового розслідування пройшов тривалу історію: від часу зародження окремих його складових та несистематизованого, фрагментарного регулювання в межах окремих правових актів і аж до оформлення в цілісний інститут кримінального процесуального права, що регулювався кодифікованими нормативно-правовими актами.

Дисертант зазначає, що визначним поштовхом для розвитку цього інституту було прийняття Статуту кримінального судочинства 1864 року, який, попри певні недоліки правового регулювання, ознаменував собою початок нового етапу розвитку кримінальних процесуальних відносин і на довгі півтора століття став базою подальшого удосконалення цих відносин, у тому числі на етапі завершення попереднього (досудового) розслідування.

Розділ 2 «Нереабілітуючі форми закінчення досудового розслідування» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з обвинувальним актом» досліджується кожен із елементів цієї форми закінчення досудового розслідування.

Доводиться, що перед відкриттям матеріалів досудового розслідування іншій стороні слідчий зобов'язаний здійснити повну їх систематизацію, яка має включати упорядкування, нумерацію та прошивання матеріалів досудового розслідування.

Аргументується, що на етапі завершення досудового розслідування потрібно передбачити можливість учасників кримінального провадження заявляти клопотання будь-якого характеру, вирішення яких має здійснюватися в загальному порядку розгляду клопотань під час досудового розслідування (ст. 220 КПК) та необхідність узгодження їх вирішення зі строками досудового розслідування.

Обґрунтовується необхідність формулювання в законі підстав для зміни прокурором складеного слідчим обвинувального акта чи відмови у його затвердженні.

Доводиться необхідність розмежування понять «момент закінчення досудового розслідування» та «етап завершення досудового розслідування».

На основі аналізу законодавчих норм, емпіричної бази, а також доктринальних джерел доводиться, що моментом закінчення досудового розслідування у випадку закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з обвинувальним актом є саме момент звернення до суду з обвинувальним актом (підтримано найбільшою кількістю респондентів – 30,7%).

Визначається, що етап завершення досудового розслідування – це певний відрізок у часових межах, який у випадку закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з обвинувальним актом триває від моменту повідомлення підозрюваному, його захиснику та законному представнику про надання доступу до матеріалів досудового розслідування – до моменту звернення до суду з обвинувальним актом.

У підрозділі 2.2. «Закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру» висвітлюються всі елементи цієї форми закінчення досудового розслідування, а також доводиться, що вона має місце у двох випадках: 1) стосовно особи, яка після досягнення одинадцятирічного віку і до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, «за відсутності підстав для закриття кримінального провадження» (ч. 5 ст. 499 КПК); 2) стосовно особи, яка досягла віку кримінальної відповідальності, але не досягла повноліття, якщо наявні достатні докази для підозри такої неповнолітньої особи у вчиненні вперше кримінального проступку, злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості, існує можливість виправлення неповнолітньої особи без застосування покарання, неповнолітній обвинувачений та його законний представник не заперечують проти складення і надіслання до суду клопотання про застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру (ч. ч. 1, 2 ст. 497 КПК).

Доводиться, що неповнолітнім у віці від 11 років до настання віку кримінальної відповідальності ще до закінчення досудового розслідування має повідомлятися про підозру в присутності законного представника та захисника.

У підрозділі 2.3. «Закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру» аналізуються елементи цієї форми, зокрема акцентується увага на двох альтернативних фактичних її підставах, що означені в ч. 1 ст. 503 КПК: 1) особа вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, у стані неосудності; 2) особа вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіла на психічну хворобу до ухвалення вироку. Окрім того, підкреслюється, що третьою, обов'язковою, підставою закінчення досудового розслідування у цій формі є наявність достатніх підстав вважати, що особа, вказана в п. 1 чи п. 2 ч. 1 ст. 503 КПК, є суспільно небезпечною.

Доводиться, що в ч. 1 ст. 290 КПК, яка визначає порядок відкриття матеріалів іншій стороні, в переліку осіб, яким повідомляється про завершення досудового розслідування і надання доступу до матеріалів досудового розслідування, варто вказати й особу, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, яка може знайомитися з матеріалами досудового розслідування разом із законним представником, захисником. Це ж стосується і надання копії клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та копії реєстру матеріалів досудового розслідування (ст. 293 КПК). І тільки у випадку, коли характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання цієї особи перешкоджає проведенню процесуальних дій за її участі, прокурор, згідно з ч. 2 ст. 506 КПК, має право прийняти рішення про проведення відповідних процесуальних дій без участі такої особи лише із законним представником та захисником.

У підрозділі 2.4. «Закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності» аналізуються елементи цієї форми.

Доводиться необхідність, окрім роз'яснення особі суті повідомленої підозри, права на звільнення від кримінальної відповідальності, підстави звільнення від кримінальної відповідальності, права заперечувати проти закриття кримінального провадження з цієї підстави, роз'яснювати правові наслідки звільнення від кримінальної відповідальності і, зокрема те, що особа у таких випадках не має права на відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури, суду.

Підкреслюється, що залежно від передбаченої кримінальним матеріальним законом підстави звільнення від кримінальної відповідальності ця форма закінчення досудового розслідування має свої підвиди, які визначені у ст. ст. 45-49, ч. 1, 2 ст. 106, ч. 5 ст. 110-2, ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212-1, ч. 2 ст. 255, ч. 6 ст. 258, ч. 2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5, ч. 6 ст. 260, ч. 3 ст. 263, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309, ч. 4 ст. 311, ч. 5 ст. 321, ч. 4 ст. 321-1, ч. 5 ст. 354, ч. 4 ст. 401, ч. 5 ст. 447 КК України.

Доводиться необхідність внесення змін до КПК, які б передбачали обов'язковим застосування процедури надання доступу до матеріалів досудового

розслідування, передбаченої ст. 290 КПК, у випадку закінчення досудового розслідування у розглядуваній формі (підтримано 60,7% респондентів).

Зазначається, що, на відміну від вимог КПК про подання до клопотання прокурора письмової згоди особи на звільнення від кримінальної відповідальності, правозастосовна практика такими додатками визнає протокол роз'яснення підозрюваному права на звільнення від кримінальної відповідальності та заяву підозрюваного з проханням про звільнення його від кримінальної відповідальності.

Розділ 3 «Реабілітуючі (виправдувальні) та нейтральні (процесуальні) форми закінчення досудового розслідування» поділяється на два підрозділи.

У підрозділі 3.1. «Закінчення досудового розслідування у формі закриття кримінального провадження з реабілітуючих (виправдувальних) підстав» аналізується кожен із елементів цієї форми закінчення досудового розслідування.

Обґрунтовується, що до реабілітуючих підстав закриття кримінального провадження належать: встановлена відсутність події кримінального правопорушення; встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення; не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати.

Визначається, що відсутність події кримінального правопорушення як підстава для закриття кримінального провадження повинна застосовуватися в таких випадках: 1) відсутній сам факт (подія), для розслідування якого було розпочато кримінальне провадження; 2) наявність факту кримінального правопорушення встановити неможливо; 3) факт мав місце, але він не може бути визнаний кримінальним правопорушенням, оскільки не був результатом чийого-небудь діяння; 4) факт мав місце, але він не є кримінальним правопорушенням тому, що був результатом дій потерпілої особи.

Робиться висновок, що така реабілітуюча (виправдувальна) підстава закриття кримінального провадження, як встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення, наявна, якщо: 1) діяння, яке спричинило шкідливі наслідки, мало місце, але воно не містить хоча б одного елементу складу кримінального правопорушення. При цьому саме діяння, яке не містить хоча б одного елементу складу кримінального правопорушення, може містити склад іншого правопорушення (адміністративного, дисциплінарного), а може не містити складу будь-якого правопорушення; 2) при вчиненні діяння існували обставини, що відповідно до норм закону України про кримінальну відповідальність виключали його злочинність. Наголошується, що сама назва цієї підстави не зовсім вдала, і пропонується означити її як «відсутність складу кримінального правопорушення».

Підкреслюється, що назва і суть такої реабілітуючої (виправдувальної) підстави закриття кримінального провадження, як «не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати», викликає значні дискусії серед теоретиків кримінального процесу. А тому обґрунтовується необхідність зміни назви цієї підстави: «відсутність достатніх доказів про вчинення кримінального правопорушення підозрюваним», що призведе до зміни її суті та, одночасно, до відповідності формального визначення засади презумпції невинуватості (ст. 62 Конституції України, ст. 17 КПК).

Доводиться, що відсутність достатніх доказів про вчинення кримінального правопорушення підозрюваним має місце, якщо на момент повідомлення про підозру в його основу лягли обставини, що не були підтверджені доказами, або які були спростовані після повідомлення про підозру особі. Також відсутність достатніх доказів про вчинення кримінального правопорушення підозрюваним як підстава закриття кримінального провадження застосовується у тих випадках, коли встановлена подія кримінального правопорушення, але не доведена причетність особи до його вчинення.

Аргументовано, що така підстава закриття провадження щодо юридичної особи, як закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи, повністю поглинається такою підставою, як встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру.

За результатами дослідження норм, які уповноважують слідчого, прокурора закривати кримінальне провадження з реабілітуючих (виправдувальних) підстав, на предмет їх відповідності конституційним приписам обґрунтовується необхідність внесення змін до КПК, які б надавали повноваження вирішувати це питання тільки суду (підтримано найбільшою кількістю респондентів – 43,3%). У зв'язку з цим аргументовано необхідність внесення змін до КПК, які б визначали, що закінчення досудового розслідування за наявності підстав, передбачених п. п. 1-3 ч. 1, ч. 3 ст. 284 КПК, повинне здійснюватись у формі звернення до суду з клопотанням про закриття кримінального провадження, клопотанням про закриття провадження щодо юридичної особи.

Обґрунтовано також необхідність при закінченні досудового розслідування у цій формі надсилати копії відповідного кінцевого документа усім наявним у цьому кримінальному провадженні учасникам.

У підрозділі 3.2. «Закінчення досудового розслідування у формі закриття кримінального провадження з нейтральних (процесуальних) підстав» аналізуються елементи цієї форми, в т. ч. кожна з підстав закриття кримінального провадження, які іменуються нейтральними (процесуальними), – підстави, передбачені п. п. 4-9 ч. 1 ст. 284 КПК, за результатами чого розв'язується низка проблем правового, теоретичного та прикладного характеру.

Зокрема, доводиться, що для уникнення проблемних ситуацій, пов'язаних із закриттям кримінального провадження у випадках, коли особа померла до набуття нею процесуального статусу підозрюваного у цьому провадженні, варто передбачену п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК підставу закриття кримінального провадження сформулювати так: «померла особа, щодо якої здійснювалося кримінальне провадження, крім випадків, якщо провадження є необхідним для її реабілітації».

Обґрунтовується, що відсутність у КПК вказівки на осіб, які мають право звернутися з проханням про реабілітацію померлого, і неврегулювання процедури такого звернення є прогалинами закону, які повинні бути заповнені. З огляду на засади верховенства права, рівності перед законом і судом, поваги до людської гідності, доводиться, що таке право має належати будь-кому, будь-якому члену суспільства і вирішуватися таке звернення має за процедурою розгляду клопотань

під час досудового розслідування (ст. 220 КПК). Для подолання проблем у застосуванні підстави закриття кримінального провадження, передбаченої п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК, в кримінальному процесуальному законі варто чітко вказати, що у випадку, коли здійснюване досудове розслідування підтверджує вчинення злочину померлим, а особа, що звернулася з проханням про реабілітацію, продовжує заперечувати проти закриття провадження за п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК і наполягає на судовому розгляді, прокурор зобов'язаний звернутися до суду для вирішення провадження по суті.

Аргументовано необхідність доповнення ч. 2 ст. 19, п. 6 ч. 1 ст. 284 КПК такою підставою закриття кримінального провадження, як «існує постанова прокурора про закриття кримінального провадження за тією самою підозрою».

Встановлено, що в різних законах регулювання досягнення податкового компромісу, зокрема в питанні його правової природи та наслідків, суттєво відрізняється: в ч. 5 ст. 212 КК України досягнення податкового компромісу визначено як реабілітуючу (виправдувальну); у п. 1 підрозділу 9-2 розділу XX Податкового кодексу України – як нереабілітуючу; а в п. 9 ч. 1 ст. 284 КПК – як нейтральну (процесуальну) підставу закриття кримінального провадження. Доведено, що в цьому випадку має застосовуватися норма КПК України.

ВИСНОВКИ

У дисертації сформульовані наукові положення та отримані результати, які сприяли вирішенню нового наукового завдання щодо розкриття правових, теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних із формами закінчення досудового розслідування.

Отримані в процесі дослідження результати, що відповідають вимогам новизни, дають змогу зробити такі висновки:

1. Форма закінчення досудового розслідування – це встановлена кримінальним процесуальним законом, наповнена правовим змістом процедура (порядок) діяльності (роботи) слідчого, прокурора з участю в окремих процесуальних діях інших суб'єктів кримінального провадження, що здійснюється при наявності для цього фактичних і юридичних умов та підстав і, реалізуючись як завершальний етап досудового розслідування, закінчується складанням відповідного кінцевого процесуального акта-документа та зверненням з ним у встановлених законом випадках до суду.

2. За правовим характером (суттю) завершального на стадії досудового розслідування документа (акта) форми закінчення досудового розслідування класифікуються на такі види: нереабілітуючі, реабілітуючі (виправдувальні) та нейтральні (процесуальні), які включають в себе окремі підвиди. До нереабілітуючих форм закінчення досудового розслідування належать: закінчення досудового розслідування зверненням до суду з обвинувальним актом, закінчення досудового розслідування зверненням до суду з клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру, закінчення досудового розслідування зверненням до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного

характеру та звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. До реабілітуючих (виправдувальних) форм закінчення досудового розслідування належить закриття кримінального провадження з реабілітуючих підстав (п. п. 1-3 ч. 1 ст. 284 КПК). Нейтральними (процесуальними) формами закінчення досудового розслідування є закриття кримінального провадження з нейтральних (процесуальних) підстав (п. п. 4-9 ч. 1 ст. 284 КПК).

3. Значення форми закінчення досудового розслідування полягає насамперед у тому, що вона визначає предмет і межі судового провадження в суді першої інстанції.

4. Інститут форм закінчення досудового розслідування в кримінальному процесі України взяв свій початок від Руської Правди, набув розвитку в Литовських Статутах і сформувався у Статуті кримінального судочинства 1864 року, а в КПК 1922, 1927, 1960 років лише видозмінювався, тоді як остаточне правове регулювання отримав у КПК (з наступними змінами та доповненнями).

5. Процесуальний порядок закінчення досудового розслідування зверненням до суду з обвинувальним актом включає такі дії: систематизацію матеріалів досудового розслідування; відкриття матеріалів іншій стороні; складання обвинувального акта; затвердження обвинувального акта прокурором; надання під розписку копії обвинувального акта та копії реєстру матеріалів досудового розслідування підозрюваному, його захиснику, законному представнику; звернення до суду з обвинувальним актом. Альтернативними діями на етапі завершення досудового розслідування у цій (та інших) формі закінчення досудового розслідування є заявлення і розгляд клопотань, а також оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора, слідчого судді.

Перед відкриттям матеріалів досудового розслідування іншій стороні слідчий зобов'язаний здійснити повну їх систематизацію, яка має включати упорядкування, нумерацію та прошивання матеріалів досудового розслідування.

6. На етапі завершення досудового розслідування потрібно передбачити можливість учасників кримінального провадження заявляти клопотання будь-якого характеру, вирішення яких має здійснюватися в загальному порядку розгляду клопотань під час досудового розслідування (ст. 220 КПК).

7. З огляду на зміст норм ч. 3 ст. 302, абз. 2 ч. 1 ст. 384, ч. 1 ст. 474 КПК потребує уточнення останній абзац ч. 4 ст. 291 КПК вказівкою на те, що перелік додатків до обвинувального акта, зазначений у ч. 4 ст. 291 КПК, не є вичерпним і може встановлюватися іншими нормами КПК.

8. Етап завершення досудового розслідування – це певний відрізок у часових межах, який у випадку закінчення досудового розслідування у формі звернення до суду з обвинувальним актом триває від повідомлення підозрюваному, його захиснику та законному представнику про надання доступу до матеріалів досудового розслідування – до моменту закінчення досудового розслідування, яким є момент звернення до суду з обвинувальним актом. Внесення відомостей про закінчення досудового розслідування до ЄРДР є констатацією прийнятого рішення.

9. Неповнолітнім у віці від 11 років до настання віку кримінальної відповідальності ще до закінчення досудового розслідування має бути у присутності законного представника та захисника повідомлено про підозру.

10. До переліку осіб, яким повідомляється про завершення досудового розслідування і надання доступу до матеріалів досудового розслідування, необхідно зарахувати особу, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, яка може знайомитися з матеріалами досудового розслідування разом із законним представником, захисником, у випадку, коли характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання цієї особи не перешкоджає проведенню процесуальних дій за її участі, а також передбачити необхідність надання такій особі копії клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та копії реєстру матеріалів досудового розслідування.

11. Під час завершення досудового розслідування у формі звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності особі, стосовно якої передбачається таке звільнення, а також потерпілому повинно бути надано право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування.

12. Для забезпечення конституційності процесуальних рішень слідчого і прокурора питання про закриття кримінального провадження з реабілітуючих особу підстав (п. п. 1-3 ч. 1 ст. 284 КПК) повинно вирішуватися судом за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора.

13. Право на звернення з проханням про реабілітацію померлого необхідно надати будь-кому, будь-якому члену суспільства, і вирішуватися таке звернення повинно за процедурою розгляду клопотань під час досудового розслідування (ст. 220 КПК).

14. З метою вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині регулювання питання форм закінчення досудового розслідування обґрунтовано необхідність внесення змін та доповнень до КПК (п. 5 ч. 1 ст. 3, ч. 2 ст. 19, ч. 4 ст. 26, п. п. 13, 14 ч. 2 ст. 36, п. 7 ч. 2 ст. 40, п. 5 ч. 2 ст. 56, ч. 2 ст. 283, ч.ч. 4, 5, 6 ст. 284, ч. 3 ст. 285, ч. 2 ст. 286, ч.ч. 1, 2, 9 ст. 290, ч. ч. 1, 2 ст. 291, абз. 2 ч. 4 ст. 291, ч. 1 ст. 292, ч. 1 ст. 293, п. п. 5, 6, 7 ч. 1 ст. 284, ч. ч. 7-9 ст. 284 КПК).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, опубліковані у фахових виданнях:

1. Боржецька Н. Л. Винесення постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності як окрема форма закінчення досудового слідства / Н. Л. Боржецька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2011. – № 2 (4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11bnlzd.pdf>

2. Боржецька Н. Л. Підстави та умови складання обвинувального акта / Н. Л. Боржецька // Юридична Україна. – 2014. – № 8. – С. 77–83.

3. Боржецька Н. Л. Подання та розгляд клопотань на етапі завершення досудового розслідування / Н. Л. Боржецька // Прикарпатський юридичний вісник. Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ. – 2014. – Випуск 2 (5). – С. 182–190.

4. Боржецька Н. Л. Поняття «форма закінчення досудового розслідування» / Н. Л. Боржецька // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 10. – С. 76–81.

5. Боржецька Н. Л. Порядок закінчення досудового слідства у формі звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності / Н. Л. Боржецька // Часопис Академії адвокатури України. – 2015. – Том 8, № 2 (27). – С. 30-35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/811/775>

Стаття в іноземному науковому виданні:

6. Боржецкая Н. Проблемы прекращения уголовного производства на стадии досудебного расследования по п. 3 ч. 1 ст. 284 УПК Украины / Н. Боржецкая // *Leges si viata*. – 2015. – № 6/3 (282). – С. 15–18.

Тези доповідей:

7. Боржецька Н. Л. Форми закінчення досудового слідства за Статутом кримінального судочинства 1864 року / Н. Л. Боржецька // Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції [«Теорія і практика сучасного права»], (Херсон, 29 жовтня 2010 року). – Херсон : Айлант, 2010. – Т. 1. – С. 205–207.

8. Боржецька Н. Л. Форми закінчення попереднього слідства за Кримінально-процесуальним кодексом УСРР 1922 року / Н. Л. Боржецька // Зб. матеріалів II Всеукраїнських наукових читань з кримінальної юстиції, присвячених пам'яті професора В. П. Колмакова (Одеса, 18–19 березня 2011 р.) / За заг. ред. д.ю.н., проф. В. М. Дрьоміна. – О. : Фенікс, 2011. – С. 334–337.

9. Боржецька Н. Л. Закінчення досудового слідства за Литовськими статутами / Н. Л. Боржецька // Наукова, просвітницька, громадська та політична спадщина академіка І. Малиновського і сьогодні : Матеріали I – го Міжнародного науково-практичного семінару ; [м. Острог, 16 березня 2012 року]. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – С. 16–21.

10. Боржецька Н. Л. Складання обвинувального висновку як форма закінчення попереднього слідства в кінці 20-х – у 30-і рр. ХХ ст. в УСРР / Н. Л. Боржецька // Малиновські читання : Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Острог, 16–17 листопада 2012 року. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – С. 245–248.

11. Боржецька Н. Л. Закінчення досудового розслідування у формі складання обвинувального акта при здійсненні кримінального провадження на підставі угод: окремі теоретичні та практичні проблеми / Н. Л. Боржецька // Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції

«Дванадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 8–9 листопада 2013 року): [у 4-х част.]. – Частина четверта. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – С. 80–81.

12. Боржецька Н. Л. До питання про визначення моменту закінчення досудового розслідування / Н. Л. Боржецька // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання», м. Острог, 15-16 листопада 2013 року. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – С. 228–230.

13. Боржецька Н. Л. Окремі аспекти закінчення досудового слідства у кримінальних провадженнях щодо осіб, які після досягнення одинадцятирічного віку і до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинили суспільно небезпечні діяння, що підпадають під ознаки діянь, передбачених законом України про кримінальну відповідальність / Н. Л. Боржецька // «Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики» : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 20-21 грудня 2013 р. – Львів : У 2 частинах. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2013. – Частина I. – С. 23–25.

14. Боржецька Н. Л. Окремі аспекти закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України / Н. Л. Боржецька // «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів (16 травня 2014 року). – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. – С. 142–145.

15. Боржецька Н. Л. Реалізація права на захист особою, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, на етапі завершення досудового розслідування / Н. Л. Боржецька // Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie «L'udské a občianské práva a slobody: mechanizmus ich implementácie a ochrany v rôznych odvetviach práva», Bratislava, Slovenská republika, 19-20 septembra 2014 r. – Bratislava, Paneurópska vysoká škola 2014. – С. 58–61.

16. Боржецька Н. Л. Класифікація форм закінчення досудового розслідування та її значення / Н. Л. Боржецька // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання», м. Острог, 14–15 листопада 2014 року. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – С. 235–236.

17. Боржецька Н. Л. Додатки до обвинувального акта: окремі проблеми теорії та практики / Н. Л. Боржецька // Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Харків, 5 грудня 2014 р. – Харків : ХНУВС, 2014 р. – С. 143–145.

18. Боржецька Н. Л. Застосування аналогії на етапі завершення досудового слідства / Н. Л. Боржецька // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання», м. Острог, 13–14 листопада 2015 року. –

Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – С. 155–156.

АНОТАЦІЯ

Боржецька Н. Л. Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2016.

У роботі визначено поняття форми закінчення досудового розслідування, з'ясовано значення та генезис форм закінчення досудового розслідування. Обґрунтовано доцільність виокремлення таких форм закінчення досудового розслідування: реабілітуючі (виправдувальні) – закриття кримінального провадження з реабілітуючих (виправдувальних) підстав, нейтральні (процесуальні) – закриття кримінального провадження з нейтральних (процесуальних) підстав, nereабілітуючі – звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру, клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру, клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. Проаналізовано зміст кожної із них.

Сформульовано та обґрунтовано низку пропозицій щодо внесення змін до КПК, спрямованих на вдосконалення регулювання інституту форм закінчення досудового розслідування.

Ключові слова: форма закінчення досудового розслідування, закриття кримінального провадження, звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру, клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру, клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності.

АННОТАЦИЯ

Боржецкая Н. Л. Формы окончания досудебного расследования: правовые, теоретические и прикладные проблемы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию правовых, теоретических и прикладных проблем форм окончания досудебного расследования.

В работе выделены отдельные элементы формы окончания досудебного расследования, а также дано определение понятию формы окончания досудебного

расследования как установленной уголовным процессуальным законом, наполненной правовым содержанием процедуры (порядка) деятельности (работы) следователя, прокурора с участием в отдельных процессуальных действиях других субъектов уголовного производства, что осуществляется при наличии для этого фактических и юридических условий и оснований и, реализуясь как завершающий этап досудебного расследования, заканчивается составлением соответствующего окончательного процессуального акта-документа и обращением с ним в суд.

Подчеркнуто значение форм окончания досудебного расследования, наведены их классификации по разным критериям с определением их видов и подвидов. По правовому характеру (сущности) окончательного на стадии досудебного расследования документа (акта) обоснована целесообразность их деления на: реабилитирующие (оправдательные), нереабилитирующие и нейтральные (процессуальные). К нереабилитирующим формам окончания досудебного расследования принадлежат: окончание досудебного расследования обращением в суд с обвинительным актом, с ходатайством о применении принудительных мер медицинского характера, с ходатайством о применении принудительных мер воспитательного характера, с ходатайством об освобождении от уголовной ответственности. К реабилитирующим (оправдательным) формам окончания досудебного расследования – прекращение уголовного производства по реабилитирующим (оправдательным) основаниям (п. п. 1-3 ч. 1 ст. 284 УПК). Нейтральными (процессуальными) формами окончания досудебного расследования есть прекращение уголовного производства по нейтральным (процессуальным) основаниям (п. п. 4-9 ч. 1 ст. 284 УПК).

В работе также исследован генезис форм окончания досудебного расследования.

Проанализирован каждый вид форм окончания досудебного расследования, исходя из выделенных элементов формы окончания досудебного расследования.

На основании анализа законодательных норм, эмпирической базы, а также доктрины уголовного процесса было сформулировано и аргументировано ряд предложений о внесении изменений в УПК, ориентированных на усовершенствование регулирования института форм окончания досудебного расследования.

Ключевые слова: форма окончания досудебного расследования, прекращение уголовного производства, обращение в суд с обвинительным актом, ходатайством о применении принудительных мер медицинского характера, ходатайством о применении принудительных мер воспитательного характера, ходатайством об освобождении от уголовной ответственности.

SUMMARY

Borzhetska N. L. The forms of completion of pre-trial investigation: legal, theoretical and applied problems. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree of legal sciences in speciality 12.00.09 – criminal process and criminalistics; forensic expertise; operational search activity. – Taras

Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2016.

The thesis deals with the definition of the term of pre-trial investigation completion form, and determination of the meaning and genesis of the pre-trial investigation completion forms. The relevancy of allocating of such forms of pre-trial investigation completion has been substantiated: rehabilitating (absolutary) – closing of criminal procedure on the rehabilitating (absolutary) grounds, neutral (processual) – closing of criminal procedure on the neutral (processual) grounds, non-rehabilitating – applying to the court with indictment, pleading about the coercive measures of a medical nature, pleading about the coercive measures of an educative nature, pleading about criminal liability release. The content of each form has been analyzed.

The range of suggestions regarding the amendments to the Criminal Procedure Code has been formed and substantiated. The amendments are aimed at advancing the regulation of the institute of pre-trial investigation completion forms.

Key words: pre-trial investigation completion form, closing of criminal procedure, applying to the court with indictment, pleading about the coercive measures of a medical nature, pleading about the coercive measures of an educative nature, pleading about criminal liability release.